श्रीमद् भागवत का यह सार
भगवद् भक्ति ही आधार

શ્રી મદ્ભાગવત રસિક કુટુંબ

રાસ પંચાધ્યાય. ૧૦.૨૯

भक्तों मे ज्यों गोपी श्रेष्ठ, मुनियों में ज्यों व्यास।
पुराणों में ज्यों भागवतम्, लीला में महारास।।

નારાયણં(ન્) નમસ્કૃત્ય, નરં(ઞ્) ચૈવ નરોત્તમમ્.
દેવીં(મ્) સરસ્વતીં(વ્ઁ) વ્યાસં(ન્), તતો જયમુદીરયેત્.

નામસઙ્કીર્તનં(યઁ) યસ્ય, સર્વપાપપ્રણાશનમ્.
પ્રણામો દુઃખશમનસ્, તં(ન્) નમામિ હરિં(મ્) પરમ્.

શ્રીમદ્ભાગવતમહાપુરાણમ્

દશમઃ સ્કન્ધઃ

અથૈકોનત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૯...

શ્રીશુક ઉવાચ

ભગવાનપિ તા રાત્રીઃ(શ્), શરદોત્ફુલ્લમલ્લિકાઃ .
વીક્ષ્ય રન્તું(મ્) મનશ્ચક્રે, યોગમાયામુપાશ્રિતઃ .. ૧..

શરદોત્ + ફુલ્લ + મલ્લિકાઃ, યોગમાયા + મુપાશ્રિતઃ

તદોડુરાજઃ(ખ્) કકુભઃ(ખ્) કરૈર્મુખં(મ્),
પ્રાચ્યા વિલિમ્પન્નરુણેન શન્તમૈઃ .
સ ચર્ષણીનામુદગાચ્છુચો મૃજન્,
પ્રિયઃ(ફ્) પ્રિયાયા ઇવ દીર્ઘદર્શનઃ .. ૨..

વિલિમ્ + પન્ + નરુણેન ,ચર્ષણીના + મુદગાચ્ + છુચો

દૃષ્ટ્વા કુમુદ્વન્તમખણ્ડમણ્ડલં(મ્)

રમાનનાભં(ન્) નવકું(ઙ્)કુમારુણમ્

વનં(ઞ્) ચ તત્કોમલગોભિરં(ઞ્)જિતં(ઞ્),

જગૌ કલં(વ઼્) વામદૃશાં(મ્) મનોહરમ્ .. ૩..

કુમુદ્ + વન્ત + મખણ્ડ + મણ્ડલં(મ્), નવ + કું(ઙ્)કુમા + રુણમ્ , તત્કો + મલગો + ભિરં(ઞ્)જિતં(ઞ્)

નિશમ્ય ગીતં(ન્) તદનઙ્ગવર્ધનં(વ઼્),

વ્રજસ્ત્રિયઃ(ખ્) કૃષ્ણગૃહીતમાનસાઃ .

આજગ્મુરન્યોન્યમલક્ષિતોદ્યમાઃ(સ્),

સ યત્ર કાન્તો જવલોલકુણ્ડલાઃ .. ૪..

તદનઙ્ગ + વર્ધનં(વ઼્), કૃષ્ણ + ગૃહી + તમાનસાઃ, આજગ્મુરન્ + યોન્ય + મલક્ષિતો + દ્યમાઃ(સ્)

દુહન્ત્યોઽભિયયુઃ(ખ્) કાશ્ચિદ્, દોહં(મ્) હિત્વા સમુત્સુકાઃ .

પયોઽધિશ્રિત્ય સં(યઁ)યાવ-મનુદ્વાસ્યાપરા યયુઃ .. ૫..

દુહન્ત્યોઽ + ભિયયુઃ(ખ્), પયોઽ + ધિશ્રિત્ય , મનુદ્ + વાસ્ + યાપરા

પરિવેષયન્ત્યસ્તદ્ધિત્વા, પાયયન્ત્યઃ(શ્) શિશૂન્ પયઃ .

શુશ્રૂષન્ત્યઃ(ફ્) પતીન્ કાશ્ચિ-દશ્નન્ત્યોઽપાસ્ય ભોજનમ્ .. ૬..

પરિવે + ષયન્ત્યસ્ + તદ્ + ધિત્વા , શુશ્રૂ + ષન્ત્યઃ(ફ્) ,દશ્ + નન્ત્યોઽ + પાસ્ય

લિમ્પન્ત્યઃ(ફ્) પ્રમૃજન્ત્યોઽન્યા, અં(ઞ્)જન્ત્યઃ(ખ્) કાશ્ચ લોચને .

વ્યત્યસ્તવસ્ત્રાભરણાઃ(ખ્), કાશ્ચિત્ કૃષ્ણાન્તિકં(યઁ) યયુઃ .. ૭..

પ્રમૃજન્ + ત્યોઽન્યા, વ્યત્યસ્ + તવસ્ત્રા + ભરણાઃ(ખ્)

તા વાર્યમાણાઃ(ફ્) પતિભિઃ(ફ્), પિતૃભિર્ભ્રાતૃબન્ધુભિઃ

ગોવિન્દાપહૃતાત્માનો, ન ન્યવર્તન્ત મોહિતાઃ .. ૮..

પિતૃભિર્ + ભ્રાતૃબન્ધુભિઃ, ગોવિન્દા + પહૃતાત્ + માનો

અન્તર્ગૃહગતાઃ(ખ્) કાશ્ચિદ્ -ગોપ્યોઽલબ્ધવિનિર્ગમાઃ .

કૃષ્ણં(ન્) તદ્ભાવનાયુક્તા, દધ્યુર્મીલિતલોચનાઃ .. ૯..

અન્તર્ + ગૃહગતાઃ(ખ્), ગોપ્યોઽ + લબ્ધ + વિનિર્ગમાઃ, તદ્ + ભાવના + યુક્તા , દધ્યુર્મી + લિતલોચનાઃ

દુઃ(સ્)સહ*પ્રેષ્ઠવિરહ-તીવ્રતાપધુતાશુભાઃ .
ધ્યાન*પ્રાપ્તાચ્યુતાશ્લેષ-નિર્વૃ*ત્યા ક્ષીણમ*ઙ્ગલાઃ .. ૧૦..

દુઃ(સ્)સહ + પ્રેષ્ઠ + વિરહ, તીવ્રતા + પધુતા + શુભાઃ, ધ્યા + નપ્રાપ્તા + ચ્યુતાશ્લેષ

તમેવ પરમાત્માનં(ઞ્), જારબુદ્ધ્યાપિ સ*ઙ્ગતાઃ .
જહુર્ગુણમયં(ન્) દેહં(મ્), સ*દ્યઃ(ફ્) પ્ર*ક્ષીણબ*ન્ધનાઃ .. ૧૧..

જાર + બુદ્ધ્યાપિ, જહુર્ + ગુણમયં(ન્)

રાજોવાચ

કૃ*ષ્ણં(વ્ઁ) વિદુઃ(ફ્) પરં(ઙ્) કાન્તં(ન્), ન તુ* બ્રહ્મતયા મુને .
ગુણ*પ્રવાહોપરમ*સ્-તાસાં(ઙ્) ગુણધિયાં(ઙ્) કથમ્ .. ૧૨..

ગુણ + પ્રવાહો + પરમસ્

શ્રીશુક ઉવાચ

ઉ*ક્તં(મ્) પુ*રસ્તાદેતત્તે, ચૈદ્યઃ(સ્) સિ*દ્ધિં(યઁ) યથા ગતઃ .
દ્વિષન્નપિ હૃષીકેશં(ઙ્), કિમુતાધોક્ષજ*પ્રિયાઃ .. ૧૩..

પુરસ્તા + દેતત્ + તે, દ્વિષન્ + નપિ, કિમુતાધો + ક્ષજપ્રિયાઃ

નૃણાં(ન્) નિઃ(શ્)શ્રેયસાર્થા*ય, વ્ય*ક્તિર્ભગવતો નૃપ .
અ*વ્યય*સ્યાપ્રમેય*સ્ય, નિર્ગુણ*સ્ય ગુણાત્મનઃ .. ૧૪..

નિઃ(શ્)શ્રે + યસાર્થાય, વ્યક્તિર્ + ભગવતો , અવ્યયસ્ + યાપ્રમે + યસ્ય

કામં(ઙ્) ક્રોધં(મ્) ભયં(મ્) સ્નેહ-મૈક્યં(મ્) સૌહૃદમેવ ચ .
નિ*ત્યં(મ્) હરૌ વિદધતો, યાન્તિ ત*ન્મયતાં(મ્) હિ તે .. ૧૫..

ન ચૈવં(વ્ઁ) વિ*સ્મયઃ(ખ્) કાર્યો, ભવતા ભગવ*ત્યજે .
યોગેશ્વરેશ્વરે કૃ*ષ્ણે, યત એતદ્ વિમુ*ચ્યતે .. ૧૬..

તા દૃષ્ટ્વાન્તિકમાયાતા, ભગવાન્ વ્રજયોષિતઃ .
અવદદ્ વદતાં(મ્) શ્રેષ્ઠો, વાચઃ(ફ્) પેશૈર્વિમોહયન્ .. ૧૭..

દૃષ્ટ્વાન્ + તિકમાયાતા, પેશૈર્ + વિમો + હયન્

श्रीभगवानुवाच

स्वागतं(वँ) वो महाभागाः(फ़), प्रियं(ङ) किं(ङ) करवाणि वः .

व्रजस्यानामयं(ङ) कच्चिद्, ब्रूतागमनकारणम् .. १८..

व्रजस्या + नामयं(ङ) , ब्रूता + गमनका + रणम्

रजन्येषा घोररूपा, घोरसत्त्वनिषेविता .

प्रतियात व्रजं(न्) नेह, स्थेयं(म्) स्त्रीभिः(स्) सुमध्यमाः .. १९..

घोर + सत्त्व + निषेविता

मातरः(फ़) पितरः(फ़) पुत्रा, भ्रातरः(फ़) पतयश्च वः .

विचिन्वन्ति ह्यपश्यन्तो, मा कृढ्वं(म्) बन्धुसाध्वसम् .. २०..

विचिन् + वन्ति , ह्य + पश्यन्तो , बन्धु + साध्व + सम्

दृष्टं(वँ) वनं(ङ) कुसुमितं(म्) राकेशकररं(ग्)जितम् .

यमुनानिललीलैजत्- तरुपल्लवशोभितम् .. २१..

यमुना + निललीलै + जत् , तरु + पल्लवशो + भितम्

तद् यात मा चिरं(ङ) गोष्ठं(म्), शुश्रूषध्वं(म्) पतीन् सतीः .

क्रन्दन्ति वत्सा बालाश्च, तान् पाययत दुह्यत .. २२..

शुश्रू + षध्वं(म्) , क्रन् + दन्ति

अथवा मदभिस्नेहाद्-भवत्यो यन्त्रिताशयाः .

आगता ह्युपपन्नं(वँ) वः(फ़), प्रीयन्ते मयि जन्तवः .. २३..

मदभिस् + नेहाद् , यन्त्रिता + शयाः ,ह्युप + पन्नं(वँ)

भर्तुः(श्) शुश्रूषणं(म्) स्त्रीणां(म्), परो धर्मो ह्यमायया .

तद्बन्धूनां(ग्) च कल्याण्यः(फ़), प्रजानां(ग्) चानुपोषणम् .. २४..

तद् + बन्धूनां(ग्)

दुः(श्)शीलो दुर्भगो वृद्धो, जडो रोग्यधनोऽपि वा .

पतिः(स्) स्त्रीभिर्न हातव्यो, लोकेप्सुभिरपातकी .. २५..

लोकेप् + सुभिरपा + तकी

અસ્વર્ગ્યમયશસ્યં(ઙ્) ચ, ફલ્ગુ કૃચ્છ્રં(મ્) ભયાવહમ્ .
જુગુપ્સિતં(ઙ્) ચ સર્વત્ર, ઔપપત્યં(ઙ્) કુલસ્ત્રિયાઃ .. ૨૬..

અસ્ + વર્ગ્ય + મયશસ્યં(ઙ્) ,જુગુપ્ + સિતં(ઙ્), ઔપ + પત્યં(ઙ્)

શ્રવણાદ્ દર્શનાદ્ ધ્યાનાન્-મયિ ભાવોઽનુકીર્તનાત્ .
ન તથા સન્નિકર્ષેણ, પ્રતિયાત તતો ગૃહાન્ .. ૨૭..

સન્ + નિકર્ષેણ

શ્રીશુક ઉવાચ

ઇતિ વિપ્રિયમાકર્ણ્ય, ગોપ્યો ગોવિન્દભાષિતમ્ .
વિષણ્ણા ભગ્નસં(ઙ્)કલ્પાશ્- ચિન્તામાપુર્દુરત્યયામ્ .. ૨૮..

વિપ્રિયમા + કર્ણ્ય, ભગ્ન + સં(ઙ્)કલ્પાશ્ , ચિન્તામા + પુર્દુરત્ + યયામ્

કૃત્વા મુખાન્યવ શુચઃ(શ્) શ્વસનેન શુષ્યદ્
બિમ્બાધરાણિ ચરણેન ભુવં(લ્ઁ) લિખન્ત્યઃ .
અસ્રૈરુપાત્તમષિભિઃ(ખ્) કુચકું(ઙ્)કુમાનિ,
તસ્થુર્મૃજન્ત્ય ઉરુદુઃખભરાઃ(સ્) સ્મ તૂષ્ણીમ્ .. ૨૯..

અસ્ + રૈરુપાત્ + તમષિભિઃ(ખ્), તસ્થુર્ + મૃજન્ત્ય

પ્રેષ્ઠં(મ્) પ્રિયેતરમિવ પ્રતિભાષમાણં(ઙ્)
કૃષ્ણં(ન્) તદર્થવિનિવર્તિતસર્વકામાઃ .
નેત્રે વિમૃજ્ય રુદિતોપહતે સ્મ કિં(ઞ્)ચિત્
સં(મ્)રમ્ભગદ્ગદગિરોઽબ્રુવતાનુરક્તાઃ .. ૩૦..

તદર્થ + વિનિવર્ + તિત + સર્વકામાઃ, સં(મ્)રમ્ભ + ગદ્ગદગિરોઽ + બ્રુવતા + નુરક્તાઃ

ગોપ્ય ઊચુઃ

મૈવં(વ્ઁ) વિભોઽર્હતિ ભવાન્ ગદિતું(ન્) નૃશં(મ્)સં(મ્),
સન્ત્યજ્ય સર્વવિષયાં(મ્)સ્તવ પાદમૂલમ્ .
ભક્તા ભજસ્વ દુરવગ્રહ મા ત્યજાસ્માન્
દેવો યથાઽઽદિપુરુષો ભજતે મુમુક્ષૂન્ .. ૩૧..

सन् + त्यज्य

यत्पत्यपत्यसुहृदामनुवृत्तिरङ्ग

स्त्रीणां(म्) स्वधर्म इति धर्मविदा त्वयोक्तम् .

अस्त्वेवमेतदुपदेशपदे त्वयीशे

प्रेष्ठो भवां(म्)स्तनुभृतां(ङ्) किल बन्धुरात्मा .. ३२..

यत्पत् + यपत्य + सुहृदा + मनुवृत्तिरङ्ग ,

अस्त्वे + वमे + तदुपदे + शपदे , भवां(म्)स् + तनुभृतां(ङ्)

कुर्वन्ति हि त्वयि रतिं(ङ्) कुशलाः(स्) स्व आत्मन्

नित्यप्रिये पतिसुतादिभिरार्तिदैः(ख्) किम् .

तन्नः(फ्) प्रसीद परमेश्वर मा स्म छिन्द्या

आशां(म्) भृतां(न्) त्वयि चिरादरविन्दनेत्र .. ३३..

पतिसुता + दिभिरार् + तिदैः(ख्)

चित्तं(म्) सुखेन भवतापहृतं(ङ्) गृहेषु

यन्निर्विशत्युत करावपि गृह्यकृत्ये .

पादौ पदं(न्) न चलतस्तव पादमूलाद्-

यामः(ख्) कथं(वँ) व्रजमथो करवाम किं(वँ) वा .. ३४..

यन् + निर् + विशत्युत

सिञ्चाङ्ग नस्त्वदधरामृतपूरकेण

हासावलोककलगीतजहृच्छयाग्निम् .

नो चेद् वयं(वँ) विरहजाग्न्युपयुक्तदेहा

ध्यानेन याम पदयोः(फ्) पदवीं(म्) सखे ते .. ३५..

नस् + त्वदधरा + मृतपू + रकेण , हासावलो + ककलगी + तजहृच् + छयाग्निम् ,

विरहजाग् + न्युप + युक्तदेहा

यर्ह्यम्बुजाक्ष तव पादतलं(म्) रमाया

दत्तक्षणं(ङ्) क्वचिदरण्यजनप्रियस्य .

અસ્પ્રાક્ષ્મ તત્પ્રભૃતિ નાન્યસમક્ષમઙ્ગ

સ્થાતું(ન્) ત્વયાભિરમિતા બત પારયામઃ .. ૩૬..

યર્ + હ્યમ્ + બુજાક્ષ , ક્વચિદરણ્ + યજનપ્રિયસ્ય , અસ્ + પ્રાક્ષ્મ , નાન્ + યસમક્ષ + મઙ્ગ

શ્રીર્યત્પદામ્બુજરજશ્ચકમે તુલસ્યા

લબ્ધ્વાપિ વક્ષસિ પદં(ઙ્) કિલ ભૃત્યજુષ્ટમ્ .

યસ્યાઃ(સ્) સ્વવીક્ષણકૃતેઽન્યસુરપ્રયાસસ્-

તદ્વદ્ વયં(ઞ્) ચ તવ પાદરજઃ(ફ્) પ્રપન્નાઃ .. ૩૭..

શ્રીર્યત્ + પદામ્ + બુજરજશ્ + ચકમે, સ્વવી + ક્ષણકૃતેઽન્ + યસુરપ્રયાસસ્

તન્નઃ(ફ્) પ્રસીદ વૃજિનાર્દન તેઽઙ્ઘ્રિમૂલં(મ્)

પ્રાપ્તા વિસૃજ્ય વસતીસ્ત્વદુપાસનાશાઃ .

ત્વત્સુન્દરસ્મિતનિરીક્ષણતીવ્રકામ-

તપ્તાત્મનાં(મ્) પુરુષભૂષણ દેહિ દાસ્યમ્ .. ૩૮..

વસતીસ્ + ત્વદુપા + સનાશાઃ,

ત્વત્ + સુન્દરસ્ + મિતનિરી + ક્ષણતીવ્ર + કામ

વીક્ષ્યાલકાવૃતમુખં(ન્) તવ કુણ્ડલશ્રી-

ગણ્ડસ્થલાધરસુધં(મ્) હસિતાવલોકમ્ .

દત્તાભયં(ઞ્) ચ ભુજદણ્ડયુગં(વ્ઁ) વિલોક્ય,

વક્ષઃ(શ્)શ્રિયૈકરમણં(ઞ્) ચ ભવામ દાસ્યઃ .. ૩૯..

વીક્ષ્યા + લકાવૃતમુખં(ન્), ગણ્ડસ્ + થલા + ધરસુધં(મ્),

વક્ષઃ(શ્) + શ્રિયૈ + કરમણં(ઞ્)

કા સ્ત્ર્યઙ્ગ તે કલપદાયતમૂર્ચ્છિતેન,

સમ્મોહિતાઽઽર્યચરિતાન્ન ચલેત્ત્રિલોક્યામ્ .

ત્રૈલોક્યસૌભગમિદં(ઞ્) ચ નિરીક્ષ્ય રૂપં(યઁ),

યદ્ ગોદ્વિજદ્રુમમૃગાઃ(ફ્) પુલકાન્યબિભ્રન્ .. ૪૦..

કલપદા + યતમૂર્ચ્ + છિતેન ,સમ્મોહિતાઽઽર્ + યચરિતાન્ + ન ,

ત્રૈલોક્યસૌ + ભગમિદં(ઙ્), ગોદ્વિજ + દ્રુમ + મૃગાઃ(ફ્) , પુલકાન્ + યબિભ્રન્

વ્યઁક્તં(મ્) ભવાન્ વ્રજભયાર્તિહરોઽભિજાતો,

દેવો યથાઽઽદિપુરુષઃ(સ્) સુરલોકગોપ્તા .

તન્નો નિધેહિ કરપં(ઙ્)કજમાર્તબન્ધો,

તપ્તસ્તનેષુ ચ શિરસ્સુ ચ કિં(ઙ્)કરીણામ્ .. ૪૧..

વ્રજભયાર્ + તિહરોઽ + ભિજાતો, કરપં(ઙ્)કજ + માર્તબન્ધો

શ્રીશુક ઉવાચ

ઇતિ વિક્લવિતં(ન્) તાસાં(મ્), શ્રુત્વા યોગેશ્વરેશ્વરઃ .

પ્રહસ્ય સદયં(ઙ્) ગોપી-રાત્મારામોઽપ્યરીરમત્ .. ૪૨..

રાત્મા + રામોઽપ્યરી + રમત્

તાભિઃ(સ્) સમેતાભિરુદારચેષ્ટિતઃ(ફ્),

પ્રિયેક્ષણોત્ફુલ્લમુખીભિરચ્યુતઃ .

ઉદારહાસદ્વિજકુન્દદીધિતિર્

વ્યરોચતૈણા(ઙ્)ક ઇવોડુભિર્વૃતઃ .. ૪૩..

સમેતા + ભિરુદા + રચેષ્ટિતઃ(ફ્), પ્રિયેક્ષણોત્ + ફુલ્ + લમુખી + ભિરચ્યુતઃ

ઉદા + રહાસદ્ + વિજકુન્ + દદી + ધિતિર્ ,ઇવો + ડુભિર્ + વૃતઃ

ઉપગીયમાન ઉદ્ગાયન્, વનિતાશતયૂથપઃ .

માલાં(મ્) બિભ્રદ્ વૈજયન્તીં(વ્ઁ), વ્યચરન્મણ્ડયન્ વનમ્ .. ૪૪..

વનિતા + શત + યૂથપઃ , વ્યચરન્ + મણ્ડયન્

નદ્યાઃ(ફ્) પુલિનમાવિશ્ય, ગોપીભિર્હિમવાલુકમ્ .

રેમે તત્તરલાનન્દ-કુમુદામોદવાયુના .. ૪૫..

પુલિનમા + વિશ્ય ,ગોપીભિર્ + હિમવા + લુકમ્ ,તત્ + તરલાનન્દ, કુમુદા + મોદવાયુના

બાહુપ્રસારપરિરમ્ભકરાલકોરુ-

નીવીસ્તનાલભનનર્મનખાગ્રપાતૈઃ .

ક્ષ્વેલ્યાવલોકહસિતૈર્વ્રજસુન્દરીણા-

મુત્તમ્ભયન્ રતિપતિં(મ્) રમયાઞ્ચકાર .. ૪૬..

બાહુપ્રસા + રપરિરમ્ + ભકરા + લકોરુ ,

નીવીસ્ + તના + લભનનર્ + મનખાગ્ર + પાતૈઃ

ક્ષ્વેલ્યા + વલો + કહસિતૈર્ + વ્રજસુન્દરીણા, મુત્ + તમ્ભયન્

એવં(મ્) ભગવતઃ(ખ્) કૃષ્ણાલ્ -લબ્ધમાના મહાત્મનઃ .

આત્માનં(મ્) મેનિરે સ્ત્રીણાં(મ્), માનિન્યોઽભ્યધિકં(મ્) ભુવિ .. ૪૭..

માનિન્યોઽભ્ + યધિકં(મ્)

તાસાં(ન્) તત્ સૌભગમદં(વ્ઁ), વીક્ષ્ય માનં(ઞ્) ચ કેશવઃ .

પ્રશમાય પ્રસાદાય, તત્રૈવાન્તરધીયત .. ૪૮..

તત્રૈવાન્ + તરધીયત

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહં(મ્)સ્યાં(મ્) સં(મ્)હિતાયાં(ન્)

દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ભગવતો રાસક્રીડાવર્ણનં(ન્) નામૈકોનત્રિં(મ્)શોઽધ્યાયઃ .. ૨૯..

ૐ પૂર્ણમદઃ(ફ્) પૂર્ણમિદં(મ્) પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે

પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે.

ૐ શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ.